

ОБОВ'ЯЗОК НЕВИДАЧІ ШУКАЧІВ ПРИТУЛКУ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Written by СОРОКА ІГОР ОЛЕКСАНДРОВИЧ, аспірант кафедри міжнародного та європейського права Національного університету "Одеська юридична академія" (м.Одеса)
Wednesday, 05 December 2018 16:29

Існування інституту права притулку в міжнародному праві не викликає сумнівів. Цей інститут включає в себе набір міжнародно-правових договірних і звичаєвих норм, що встановлюють право фізичних осіб шукати притулок та отримувати притулок від переслідувань в державі громадянства чи постійного проживання в іншій державі. Однак, спірним лишається обов'язок держав надавати такий притулок. Фактично, наразі неможна говорити про існування такого обов'язку як безспірного міжнародно-правового зобов'язання. Його формування є справою майбутнього. Однак, можна говорити про те, що склався один з елементів цього зобов'язання, а саме обов'язок держав не видавати (повертати) шукачів притулку державі, в якій вони зазнають переслідувань. Відповідно до статті 33 Конвенції про статус біженців, «Договірні Держави не будуть жодним чином висилати або повертати біженців до кордонів країни, де їхньому життю чи свободі загрожуватиме небезпека через їхню расу, релігію, громадянство, належність до певної соціальної групи або політичні переконання». Цей принцип наразі вважається частиною звичаєвого міжнародного права [4, р. 149].

Слід відзначити, що цей принцип трактується широко та стосується не тільки біженців в вузькому розумінні Конвенції 1951 року. Зокрема, держави розповсюджують цей принцип на всіх осіб, яким загрожують серйозні порушення прав людини в країні походження. Зокрема, Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» встановлює, що біженцем може вважатися лише особа, яка підпадає під визначення біженця за Конвенцією. Водночас, ним встановлюється особливий статус «осіб, які потребують додаткового захисту». Додатковим захистом є форма захисту, що надається в Україні на індивідуальній основі іноземцям та особам без громадянства, які прибули в Україну або перебувають в Україні і не можуть або не бажають повернутися в країну громадянської належності або країну попереднього постійного проживання внаслідок загрози їхньому життю, безпеці чи свободі в країні походження через побоювання застосування до них смертної кари або виконання вироку про смертну кару чи тортур, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання або загальнопоширеного насильства в ситуаціях міжнародного або внутрішнього збройного конфлікту чи систематичного порушення прав людини і не може чи не бажає повернутися до такої країни внаслідок зазначених побоювань [5]. Таким чином, Україна фактично розповсюджує захист, що надається біженцям, на більш широке коло осіб. Подібні положення містяться в праві багатьох держав, адже принцип невидачі стосується не тільки біженців, але й будь-яких осіб, чиїм фундаментальним правам загрожує небезпека.

Принцип невидачі викликає неабияку дискусію як в літературі, так і в практиці. Очевидним є те, що принцип застосовується до всіх біженців, що перебувають на території держави. Під питанням залишається те чи застосовується він до біженців, що прибувають до кордону та просять про допуск на державну територію. З одного боку, держави мають право визначати кого вони бажають допустити на свою територію. З іншого боку, сформувався загальне розуміння того, що держави не є необмеженими в цьому своєму виборі та відмова в дозволі перетнути кордон може дорівнювати видачі [4, р. 113]. Зокрема, ця проблема неодноразово розглядалася Європейським судом з прав людини. Так, у справі Хірсі Джамаа та інші проти Італії Суд дійшов висновку, що навіть у випадках, коли шукачі притулку були перехоплені в морі та не дісталися державного кордону, їхня висилка до країни походження може становити порушення принципу невидачі, а також статей Європейської конвенції з прав людини [2]. У справі Кебе та інші

ОБОВ'ЯЗОК НЕВИДАЧІ ШУКАЧІВ ПРИТУЛКУ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Written by СОРОКА ІГОР ОЛЕКСАНДРОВИЧ, аспірант кафедри міжнародного та європейського права Національного університету "Одеська юридична академія" (м.Одеса)

Wednesday, 05 December 2018 16:29

проти України Суд дійшов висновку, що відмова шукачам притулку у доступі на державну територію на кордоні, навіть попре незаконний спосіб прибуття них до кордону та відсутність в них документів, становить порушення принципу невидачі та створює загрозу порушення статті 3 (заборона катувань, жорстокого, нелюдського або такого що принижує гідність поводження) Конвенції [3]. Позиція Європейського Суду, а отже і Ради Європи і всіх європейських країн з цього питання є єдиною і забороняє висилку іноземців навіть у випадках, коли вони ще не перетнули державного кордону, до країн, де ним може загрожувати порушення їхніх фундаментальних прав. Слід відзначити, що ця позиція є визначною, однак не універсально визнаною. Можна згадати справу Верховного суду США *Sale v. Haitian Centers Council, Inc.*, в якій Суд дійшов висновку, що за правом США принцип невидачі застосовується лише до біженців, що перебувають на державній території [7].

Звичайно можна стверджувати, що відмова у дозволі перетнути кордон не обов'язково веде до повернення до держави, де шукач притулку може бути підданий переслідуванням, а отже не завжди означає порушення принципу невидачі. Проблемним в цьому аргументі є те, що він вимагає в кожному випадку дослідження того чи призведе відмова на кордоні до автоматичного повернення до країни, де особі загрожує переслідування. У випадках коли шукач притулку знаходиться на кордоні між своєю країною та сусідньою країною, відмова у перетинанні кордону очевидно дорівнює видачі. Однак, існує чимало інших ситуацій в яких відмова не так очевидно дорівнює видачі. Фундаментальна різниця полягає у можливості для кожної країни заявляти, що відмова на кордоні є правомірною з точки зору міжнародного права. Це може призвести до відмови шукачу притулку у всіх державах. Такий феномен в літературі отримав назву «біженця на орбіті» [6].

У практиці держав визнаються певні зв'язки між принципом невидачі та прийняттям шукача притулку на своїй території. Ряд держав (в тому числі і Україна) можуть надавати шукачам притулку тимчасовий доступ на свою територію з метою подання звернення про статус біженця. Подання шукачем притулку такого звернення, зазвичай, викликає обов'язок держави розглянути це звернення. У випадках, коли шукач притулку визнається біженцем, держави, як правило, надають йому постійний притулок та право проживання на своїй території. Лишається питання чи здатна така практика держав створити відповідний міжнародний звичай.

Список використаних джерел: 1. Про біженців та осіб, що потребують додаткового або тимчасового захисту. Закон України № 3671-VI від 08.07.2011. URL:

<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17>

2. *Hirsi Jamaa and Others v. Italy*. Application no 27765/09. Judgment of 23 February 2012. URL:

<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109231>.

3. *Kebe and Others v. Ukraine*. Application no 12552/12. Judgment of 12 January 2017. URL:

<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109231>.

4. *Lauterpacht E., Bethelam D. The scope and content of the principle of non-refoulement: opinion / Feller E., Turk V., Nicholson F.*

Refugee protection in international law: UNHCR's Global Consultations on International Protection. Cambridge

ge

: Cambridge University Press, 2003. P. 110—197.

5. *Lauterpacht E., Bethelam D. The scope and content of the principle of non-refoulement:*

ОБОВ'ЯЗОК НЕВИДАЧІ ШУКАЧІВ ПРИТУЛКУ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Written by СОРОКА ІГОР ОЛЕКСАНДРОВИЧ, аспірант кафедри міжнародного та європейського права
Національного університету "Одеська юридична академія" (м.Одеса)

Wednesday, 05 December 2018 16:29

opinion / Feller E., Turk V., Nicholson F.

Refugee protection in international law: UNHCR's Global Consultations on International Protection. Cambridge

: Cambridge University Press, 2003. P. 110—197. 113.

6. Phuong C. Identifying States' Responsibilities towards Refugees and Asylum-Seekers. URL:
<http://esil-sedi.eu/wp-content/uploads/2018/04/Phuong.pdf>

7. Sale, Acting Commissioner, INS v Haitian Centers Council (1993) 113 S.Ct 2549. URL:
<https://web.law.columbia.edu/sites/default/files/microsites/human-rights-institute/files/Sale.pdf> {j
comments on}